

El museu dels orígens

L'Arqueològic de Banyoles conserva alguns dels tresors paleontològics i arqueològics més importants del país

En la seva refundació definitiva, l'equipament reivindica el seu rol referent per entendre l'evolució humana

És un museu amb molta història. I amb moltes modificacions prèvies que no en canviaven l'essència. La història destaca primerament perquè l'edifici on està situat, la Pia Almoïna, un dels exemples del gòtic civil català, especialment conegut pel seu pati central amb una galeria d'arcs ogivals amb capitells vegetals de pedra nummulítica de Girona, ja és patrimoni del país i declarat bé cultural d'interès nacional. Tot i que les primeres col·leccions daten dels anys trenta, arran de la descoberta de la vil·la romana de Vilauba, amb la construcció de la carretera, l'any 1932, i un dels embrions d'un museu no nascut encara, no és fins a la postguerra que rep aquest impuls. L'any 1943 es crea el Centro de Estudios Comarcales, actual Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, al qual l'Ajuntament cedeix, en ús, un local a la Pia Almoïna, on l'entitat, que té com a finalitat preservar el patrimoni comarcal, endega el museu i l'arxiu. Durant els anys quaranta i cinquanta, s'hi incorpora la sala de prehistòria amb les troballes que el metge Josep Maria Corominas, apassionat de l'arqueologia, fa a la cova Bora Gran del parc de Serinyà. Posteriorment creix amb la sala d'història. És l'any 1988 quan hi ha un primer intent de repensar-lo, una reflexió primerenca entorn d'un museu especialitzat en arqueologia i paleontologia. Es va desestimar per una segona reformulació que incloïa la unificació de l'Arqueològic amb el Darder, que data del 1916. El projecte preveia la fusió dels dos museus, el d'història natural i el d'història de l'home. Amb l'aprovació de la llei de museus de Catalunya, a principi dels anys noranta, es va descartar la unificació.

Vint anys de tot plegatEl projecte museològic que el 2006 va presentar el doctor en arqueologia Pere Castanyer Masoliver era el tercer intent de refundació d'un museu que ha estat d'esquena a la ciutat, desapercebut per molts banyolins, reservat a les visites escolars o als especialistes, tot i tenir "qualitativament i quantitativament" de les millors col·leccions en paleontologia i arqueologia de Catalunya, assenyala l'arqueòleg que forma part del Museu d'Arqueologia de Catalunya, a Empúries, però que té lligams professionals, i també més sentimentals, amb els jaciments del Pla de l'Estany. Castanyer és codirector de les excavacions de la vil·la romana de Vilauba, sobre la qual va fer la tesi doctoral, i de la bòbila romana d'Ermedàs, a Cornellà del Terri. Quan a finals dels vuitanta l'Arqueològic començava a repensar el seu futur, Castanyer enllestia la llicenciatura i el primer lloc on va treballar va ser al museu de la Pia Almoïna, que aleshores ja era un edifici amb mancances, tant per als visitants com per als investigadors, i les peces exposades no lluien tot i tenir molta excel·lència per fer-ho.

En una jornada sobre el futur dels museus que a principis de la dècada del 2000 havia organitzat el Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, Pere Castanyer hi va presentar una comunicació sobre com els jaciments que s'estaven excavant a la comarca havien de vertebrar-se en el museu. Va suscitar l'interès de les autoritats perquè al cap de poc va rebre l'encàrrec de l'equip de govern –aleshores l'alcalde era Pere Bosch (ERC)– per repensar el Museu Arqueològic de Banyoles i aquesta tercera vegada ha resultat la definitiva. El procés va culminar el desembre passat amb la inauguració institucional i amb un equip de govern a la ciutat de diferent color polític amb l'alcalde Miquel Noguer (Junts). En el seu primer mandat al consistori va prendre el projecte de refundació de l'Arqueològic, heretat, com a "projecte de ciutat", tal com l'actual alcalde ha declarat més d'una vegada. I és que el nou Arqueològic suposava un motor, una peça clau, per revitalitzar econòmicament, socialment i culturalment el barri vell de Banyoles. Pere Castanyer ho subratlla, remarcant que en la seva

trajectòria professional com a “curador de la història”, en aquest projecte, hi ha trobat sempre complicitats. I destaca el mèrit dels diferents consistoris: fa vint anys, per ser valents d’iniciar-lo i “pel coratge i tossuderia” de buscar els recursos, “gens fàcil en temps de crisi” per executar-lo. No és habitual, des de la política, persistir en una línia quan la rendibilització no és a curt a termini.

Per Pere Castanyer definir què havia de ser, a qui s’adreçava i quina finalitat havia de tenir l’Arqueològic va suposar un repte “apassionant”. Va comptar amb un equip extens, format per experts de cada un dels períodes històrics que inclou el museu, per entomar el projecte museològic. De l’equip, destaca l’aportació de l’arquitecte banyolí Jeroni Moner (1940-2021), que va ser també president del Centre d’Estudis Comarcals de Banyoles (1994-2011). Així, el projecte definia l’ideari del nou museu però també com plasmar-ho arquitectònicament amb un primer disseny que ho planificava i que preveia quines cases calia adquirir per a l’ampliació: can Xueta, can Paulí i can Fornells. Hi havia mancances a l’edifici, que també era patrimonial i que calia tenir en compte a l’hora de fer-hi les actuacions. Les instal·lacions expositives eren poc modernes i poc il·luminades. Des del punt de vista museogràfic, presentava altres deficiències ja que les diferents modificacions que s’havien fet al llarg dels anys no havien tingut en compte els mateixos criteris tant de contingut com d’estil en la redacció dels textos.

El projecte que havia assumit Pere Castanyer i el seu equip va incloure molta reflexió, tant històrica com arquitectònica. Així, darrere la idea i seva concepció, el perquè s’han fet les coses com s’han fet, hi ha molt pensament i molta estratègia, recorda. I posa un exemple: el recorregut per la part expositiva del nou museu segueix el d’una anella amb una intencionalitat clara: explicar els orígens fins a la Banyoles medieval. El visitant veu la galeria gòtica com a invitació a sortir del museu i passejar-hi; descobrir el monestir de Sant Esteve, l’església de Santa Maria dels Turers, els recs... L’objectiu era idear un museu inserit a la ciutat però també a la comarca, més enllà d’un museu de vitrines amb peces exposades. L’arqueòleg Pere Castanyer subratlla la riquesa de l’arc històric que engloba l’equipament. El museu té en dipòsit un milió de peces i se n’exposen 1.600. És per això que una de les missions del nou Arqueològic no era “explicar” els jaciments de la comarca del Pla de l’Estany sinó ser una invitació, també, a fer una visita en paral·lel, tant a les coves prehistòriques de Serinyà com al poblat neolític de la Draga o a la vil·la romana de Vilauba. Les peces exposades dels jaciments actuen, doncs, com a reclam i la voluntat és que l’Arqueològic esdevingui l’eix central dels diferents parcs. Tradició arqueològica El Pla de l’Estany és una comarca catalana amb una activitat arqueològica molt consolidada, amb equips de recerca que han dut a terme excavacions de llarg abast. És, per tant, una comarca amb una llarga història d’excavacions al darrere. El 2028 farà 50 anys de l’inici de les excavacions a Vilauba. Aquesta tradició s’havia de plasmar en el nou Arqueològic. O com diu Pere Castanyer, l’Arqueològic no existiria sense aquesta tradició prèvia: “Sense aquesta recerca no hi ha museu i no transmetem coneixement que és un pilar fonamental.” El projecte del nou museu Arqueològic, doncs, tenia, entre els seus objectius, donar servei també a la recerca “perquè entenem que la recerca és el motor del coneixement. Si no hi ha recerca no avancem”, recorda Pere Castanyer. D’aquesta manera, el nou equipament havia de disposar d’uns espais necessaris per als investigadors i també per visibilitzar la recerca. A diferència d’altres museus, les col·leccions que conté l’Arqueològic hi són arran de les excavacions i de la investigació feta al territori i, per tant, se sap d’on és la peça i es pot explicar el seu context, important per entendre-la. S’insisteix, doncs, que no és “només un museu de peces” sinó que aquestes dialoguen amb els jaciments de la comarca.

La idea conceptual del nou Arqueològic partia de la premissa que Banyoles té dos museus. Per una banda, el Darder d’història natural sobre la formació de l’estany. Per l’altra, l’Arqueològic, que aborda com l’home es va adaptar i transformar en el transcurs del temps en un medi singular marcat per la conca lacustre, i al mateix temps complementar-la amb la idea global de ciutat. Inicialment hi havia el dubte de si calia exposar la col·lecció de paleontologia, de fòssils de les Pedreres, de Porqueres, dels jaciments d’Incarcal, a Crespià, que són anteriors a l’ocupació de l’home. La seva incorporació s’ha fet com a introducció, explicant com es va formar aquest territori, fa 45 milions d’anys, i amb les peces més antigues del museu: les restes de cocodril marí i de sireni. La sala de paleontologia resulta molt atractiva, especialment per a la mainada, ja que, entre altres, s’hi

mostren les restes del rinoceront etrusc o les dels tigres amb dents de sabre, el crani d'hipopòtam o la pelvis d'elefant. La nova museografia permet tenir un angle de visió més gran de les peces. A l'audiovisual s'explica per què l'entorn lacustre ha afavorit la conservació d'aquests animals. L'atractiu és innegable i la col·lecció de paleontologia animal és molt bona i "hi havia de ser", resol Castanyer.

L'entrada a la sala del paleolític és, segurament, l'essència de l'Arqueològic, amb les col·leccions de les coves de Serinyà, la Bora Gran, Reclau, del paleolític mitjà i superior. Al tram final hi ha la mostra del poblat neolític del parc de la Draga fins al període del bronze final. De la Draga s'hi poden veure diversos arcs, la falç neolítica i altres estris de fusta. Després s'entra a la sala que mostra la formació de la cultura ibèrica i l'època romana i tardoromana i inclou el jaciment "extraordinari" del mas Castell de Porqueres, a tocar de l'església. La visita al refundat Arqueològic esdevé una experiència als orígens i de com un paisatge concret explica les condicions de vida de cada període. Perquè amb l'home s'explica el perquè de les peces.

Publicat a:

-El Punt Avui. El Punt Avui 21-01-2026, Pàgina 21

Font del document: <http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2613732-el-museu-dels-origens.html>